

Hafize AKBAŞ AKER (*)

DÖNEM SONU İŞLEMLERİ: ŞÜPHELİ ALACAKLAR, DEĞERSİZ ALACAKLAR ve VAZGEÇİLEN ALACAKLAR

1 - GİRİŞ

Ticari işlemlerin önemli bir kısmının vadeli olması ve işlemlerin sağlam teminatlara bağlanmamasının bir uzantısı olarak, işletmeler alacaklarının bir kısmını geçici olarak yada süresiz olarak tahsil edememektedir. Bu gibi durumların işletmelerin karlarına nasıl yansıtılacağına yönelik olarak Türk Vergi Sisteminde şüpheli alacak, değersiz alacak ve vazgeçilen alacaklar ile ilgili çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Bu çalışmamızda tahsil imkanı şüpheli hale gelen ya da tamamen imkansız hale gelen alacaklar ile tahsilinden vazgeçilen alacaklar durumunun mali mevzuat açısından değerlendirilmesi, şartları, özellikli durumları anlatılarak muhasebe kayıtlarının yapılması üzerinde durulacaktır.

2- ŞÜPHELİ ALACAKLAR

2.1- Vergi Usul Kanunu'nda Şüpheli Alacaklar

Vergi Usul Kanunu'nun Şüpheli Alacaklar başlıklı 323. maddesi, şu hükümleri taşımaktadır;

"Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla,

- Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar,
- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine geçmeyecek derecede küçük alacaklar, şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir.

Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.

Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kâr-zarar hesabına intikal ettirilir."

VUK 323. maddesinden de anlaşılacağı üzere bilanço esasına göre defter tutan; ticari ve zirai kazanç sahibi gelir vergisi mükellefleri ile kurumlar vergisi mükellefleri şüpheli hale gelen alacakları için maddede yazılı diğer şartların gerçekleşmesi halinde şüpheli alacak karşılığı ayrılabilirler.

(*) Vergi Denetmen Yardımcısı

Buna göre;

- İşletme hesabı esasında defter tutan mükelleflerin,
- Ticari kazancı basit usulde tespit edilen mükelleflerin,
- Zirai işletme hesabı esasına göre kazançları tespit edilen çiftçilerin,
- Serbest meslek kazanç defteri tutan serbest meslek erbabının şüpheli alacak karşılığı ayırmaları mümkün değildir.¹

Şüpheli ticari alacak karşılığı ayırabilecek mükelleflerin alacakları için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için çeşitli şartları taşıması gerekmektedir. Bu şartlar şöyle sıralayabiliriz;

- Alacak ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmalıdır.
- Alacak hasılat olarak kaydedilmiş olmalıdır.
- Alacak dava veya icra aşamasında bulunmalıdır.
- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine karşın borçlu tarafından ödenmemiş ancak dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük olmalıdır.
- Alacak teminata bağlı olmamalıdır.
- Mükellef bilanço esasına göre defter tutmalıdır.
- Alacak değerlendirme günü itibarıyla şüpheli hale gelmiş olmalıdır.²

2.2- Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulamasında Özellikli Durumlar

2.2.1- Adi Ortaklıktan Olan Alacaklar:

Tüzel kişiliği olmayan adi ortaklar adi ortaklığın borçlarından şahsen ve müteselsilen sorum-

ludurlar. Bu sorumluluk için borç doğuran işlemin ortaklık adına yapıldığının bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle alacaklılar doğrudan doğruya istedikleri ortağa başvurabilirler ve alacaklarının tümünü talep edebilirler. Dolayısıyla, adi ortaklıktan alacakları olanların şüpheli alacak karşılığı ayırabilmeleri için, ortaklardan her birine ayrı ayrı takibat yapılması ve alacağın tahsil edilememiş olması gerekmektedir.

2.2.2- Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Olan Alacaklar:

Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için karşılık ayrılıp ayrılamayacağı konusunda çeşitli görüş farklılıkları vardır. Kamu idare ve müesseselerinden olan alacaklara, karşılık ayrılamayacağını savunanların temel hareket noktası, devletin bu borcu nasıl olsa bir gün ödeyeceği, bu nedenle de bütün alacakların teminatlı alacaklar sayılabileceği noktasındadır. Maliye Bakanlığınca verilen bir muktezada³;

“Kamu idare ve müesseselerindeki alacakları için karşılık ayrılması söz konusu olamaz. Çünkü, kamu idare ve müesseselerinden alacağın tahsil edilememesi mümkün değildir” şeklinde görüş bildirilmiştir.

Kanunda öngörülen koşulların sağlanması (alacağın icraya intikal ettirilmesi, mahkemeye dava açılması gibi) halinde kamu idare ve müesseselerinden olan alacaklara karşılık ayrılabilmesini savunanların temel argümanı ise Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesinde kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için karşılık ayrılmayacağı yönünde bir hüküm bulunmamasıdır.

¹ Aydın KIRATLI; “Şüpheli Alacak Karşılığı ile Değersiz Alacak Uygulaması ve Özellik Arz Eden Hususlar”, Yaklaşım Dergisi, Sayı:168, Aralık 2006, s.104

² Özgür BİYAN; “Vergisel Açından Ticari Alacaklar ve Dönem Sonu İşlemleri”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı:61, Ocak 2009

³ Maliye Bakanlığının 29.09.1995 tarih ve 1300-220/7897 sayılı muktezası

Bu konudaki görüşümüz kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacakların devlet tarafından muhakkak ödeneceği ve böylelikle bu tür alacakların teminatlı alacak sayılıp karşılık ayrılamayacağı şeklindedir.

2.2.3- Kollektif Şirketlerden Olan Alacaklar:

Şahıs şirketleri olan kollektif şirketlerin ortakları, Türk Ticaret Kanunu'nun 178. maddesi uyarınca, şirketin borçlarından ve taahhütlerinden dolayı, kamuya ve üçüncü şahıslara, müteselsilen ve bütün şahsi mal varlıklarıyla sorumludurlar. Yine Türk Ticaret Kanunu'nun 179. maddesinde kollektif şirketten takip edilen ancak alınmayan alacaklar için, şirket sona erse bile, ortaklar adına dava açılabilir ve ihtiyati haciz uygulaması yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. Kollektif şirketin kefaleti ile teminat altına alınan alacaklara ilişkin şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için esas borçlu yanında kollektif şirket tüzel kişiliği ve ortakları hakkında takibata girişilmesi ve girişimin sonuçsuz kalmış olması gerekmektedir.

2.2.4- Holding ve Bağlı Kuruluş Arasındaki Alacaklar:

Holdingler ve kendisine bağlı kuruluşları ve iştirakleri arasında, faaliyetleri gereği, borç - alacak ilişkisi doğabilmektedir. Holdinglerin ana kuruluş, iş-tirak ve bağlı ortaklıklarından ticari ilişkiler (mal ve hizmet satışları) ne-deniyile oluşan alacaklarının grup dışı şirketlerden olan ticari alacaklarından farkı bulunmamaktadır. Bu bakımdan, öngörülen şartları taşımaları koşuluyla, holdinglerin bağlı kuruluşları ve iştiraklerinden

doğan alacakları da şüpheli hale geldikleri dönemde karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazabilirler. Diğer taraftan, holdinglerin ana kuruluş, iş-tirak ve bağlı esas faaliyet konusu dışındaki işlemlerden (ödünç verme, kefalet ve benzeri) doğan alacakları, bu nitelikteki alacakların hasılat hesapları ile ilişkilerinin bulunmaması nedeniyle karşılık uygulamasına konu edilememektedir.⁴

2.2.5- Katma Değer Vergisinden Kaynaklanan Alacaklar:

334 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile çözümleninceye kadar, tahsili şüpheli hale gelen katma değer vergisi (KDV) için karşılık ayrılıp ayrılamayacağı konusu önemli bir tartışma noktası oluşturmaktaydı. Bahsi geçen tebliğin V. bölümünde katma değer vergisinin ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunun teşkil eden doğrudan mal (veya hizmet) teslimi (veya ifasından) kaynaklanan bir alacak olduğu, VUK'un 323. maddesinde belirtilen şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve KDV beyannamelerine beyan edilmesi halinde karşılık ayrılabilirliği belirtilerek tartışmaya son verilmiştir. (5 Mayıs 2004 Tarih ve 24543 sayılı Resmi Gazete)⁵

Bu konuyla ilgili olarak Prof. Dr. Şükrü KIZILOĞLU'nun değerlendirmesi şu şekildedir:

"KDV'nin şüpheli alacak yazılabilmesi önemli bir gelişme ama Maliye Bakanlığı'nın açıklaması tahsil edilemeyen KDV için, kesin çözüm değil. Nedenine gelince, KDV olayı mal satışı ya da hizmet yapılmasından farklı. Mal satılınca gelir

⁴ <http://www.vergidegundem.com/files/makale.doc>

⁵ Bünyamin ÖZTÜRK; "Dönemsonu Envanter ve Değerleme İşlemleri", Maliye ve Hukuk Yayınları, Kasım 2006, s.155-156

yazılıyor, o mala ilişkin alacak şüpheli duruma gelince de gider yazılıyor. Oysa KDV gelir ya da gider yazılan bir olay değil. Kredili mal satılınca KDV tahsil edilmiş vergi gibi ödeniyor. Bu nedenle, şüpheli duruma gelen KDV'nin, gider yazılması değil, ödenecek vergiden indirilmesi, kesin çözüm olurdu!"⁶

2.2.6- Dövizli Alacaklarda Şüpheli Alacak Uygulaması:

2.2.6.1- Yurt İçinden Dövizli Alacaklar:

Dövizli alacaklarda fatura tarihindeki döviz kurları üzerinden hasılat ve alacak kaydı yapılmaktadır. Alacağın tahsil edildiği tarihte oluşan kur farkı da gelir veya gider olarak kayıtlara alınmaktadır. Dövizli alacağın dönem sonunda tahsil edilmeyip gerekli şartlar yerine getirilerek şüpheli alacak karşılığı ayrılması halinde hangi tutar üzerinden şüpheli alacak karşılığı ayrılacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Görüşümüzce alacağın doğduğu tarihten şüpheli hale geldiği tarihe kadar oluşan kur farklarının da alacağa dahil edilip toplam tutar üzerinden şüpheli alacak karşılığı ayrılması gerekir.

2.2.6.2- Yurt Dışından Dövizli Alacaklar:

Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesinde bir alacağın şüpheli alacak olarak kabul edilmesi için aranılan koşullar belirtilirken, alacağın yabancı para ya da YTL olması yönünde bir belirleme yapılmamıştır. Dolayısıyla makalemizde açıklandığı üzere yabancı para cinsinden olan ve şüpheli duruma düşen alacaklar için de karşılık ayrılmasında yasal bir sakınca bulunmamaktadır. Yabancı para ile olan bir alacağın şüpheli alacak

niteliği kazanıp karşılık ayrılabilmesi için hem VUK ve hem de 32 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'a ilişkin 91-32/5 sayılı Tebliğde aranılan şartların bulunması gerekmektedir.

Anılan Tebliğin 22. maddesinin V-i bendine göre, döviz cinsinden alacakların şüpheli alacak sayılması için ayrıca bazı koşulların bulunması gerekmektedir. Tebliğin belirtilen maddesinde, ihtilaf nedeniyle dava açılması mücbir sebep olarak kabul edilmiş, ancak bu durumun ispat edilebilmesi için;

- Yurt dışından sağlanacak belgelerin dış temsilciliğimizce onaylanması veya,

- Lahey Devletler Özel Hukuku Konferansı çerçevesinde hazırlanan Yabancı Resmi Belgelerin Kaldırılması Sözleşmesi Hükümlerine göre onaylanmış olması koşulu getirilmiştir.

Danıştay Üçüncü Dairenin 27.10.2004 tarih ve E.2005/532, K.2004/2094 sayılı kararında yurt dışında mukim bir şirketten olan bir ticari alacağın tahsili için dava açılması halinde şüpheli alacak karşılığı ayrılıp, gider yazılabileceği açıklanmıştır.⁷

2.2.7- Kurumların Devri ve Veraset Yoluyla İntikallerde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması:

Kurumların devrinde, devir alınan kurum bünyesinde teşekkül etmiş alacağın, şartlar mevcut olduğunda, devralan kurumda değersiz veya şüpheli alacak olarak zarar kaydı kabul edilmektedir. Veraset suretiyle intikallerde de, ölen şahıs zamanında teşekkül eden alacak, varisler tarafından, şartların mevcudiyetinde değersiz veya şüpheli alacak olarak zarara intikal ettirilebilmektedir.

⁶ <http://hurarşiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx>

⁷ Bünyamin ÖZTÜRK; a.g.e.,s.158-159

2.2.8- Verilen Avansların Durumu:

Avans mal veya hizmetin alımından önce bu mal veya hizmetin bedeline mahsuben yapılan ödemedir. Verilen avanslardan doğan alacaklar dolayısıyla karşılık ayrılabilmesi için alacağın ilgili yılda hasılat yazılması gereklidir.

Verilen avanslardan doğan alacaklar için karşılık ayrılamayacağını ileri sürenlerin gerekçesi, verilen avansların hasılat hesaplarına kaydedilmemiş olmasıdır. Yani mal veya hizmet teminine ilişkin olarak verilen avanslar, her ne kadar ticari faaliyetiyle ilişkili olsa da daha önce hasılat hesaplarına kaydedilmiş olmadıklarından, karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılamaz.

Verilen avanslardan doğan alacaklar için karşılık ayrılabilmesini ileri sürenlerin gerekçesi de, bir alacağa karşılık ayrılabilmesi için alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmasının yeterli olduğudur.

Vergi idaresi, maden çıkarıp teslim etme taahhüdünde bulunan bir firmaya ödenen avans için, madenin teslim edilmemesi ve alacağın geri alınmaması halinde, karşılık ayrılmasının mümkün olduğunu bildirmiştir. Bir başka muktezada ise verilen avanslar karşılığında istenen malın teslim edilememesi ve avansı geri almak için alınan çeklerin de karşılıksız çıkması halinde bu avans için karşılık ayrılmasının mümkün olduğu şeklinde görüş bildirmiştir⁸.

2.2.9- Haciz İşlemi Uygulanan Alacaklar:

Borçlunun borcunu vadesinde ödememesi üzerine mallarına haciz konulması, alacağın teminata bağlandığı anlamına gelmekte olup haciz

işlemi uygulanan alacaklar için karşılık ayrılamamaktadır. Bu konuda Danıştay'ın verdiği kararlar da haciz yoluyla teminat altına alınmış alacaklar için karşılık ayrılamayacağı yönündedir. Diğer taraftan, haczedilen malın paraya çevrilmesi sonucu, haczin karşılımadığı, kalan bir alacak olması halinde karşılık ayrılacağı doğaldır.⁹

2.2.10- Aciz Vesikasına Bağlanan Alacakların Durumu:

Aciz vesikası, düzenlendiği sırada borçlunun borcunu ödeyecek malı bulunmadığını gösteren bir belgedir. Bu belge borçlunun hiçbir zaman borcunu ödeyemeyeceğini göstermez; alacağın değerlendirme günü itibariyle kesin olarak tahsil edilemeyeceğini gösterir. Dolayısıyla daha sonra tahsil imkânı mevcut olduğundan aciz belgesine bağlanan alacaklar değersiz alacak olarak değil, şüpheli alacak olarak kabul edilir ve bu alacak için karşılık ayrılabilir.¹⁰

2.2.11- İflas Halinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması:

İflas halinde, borçlunun haczi mümkün olan tüm malları, alacaklarının tamamı için iflasın konusunu oluşturmaktadır. İflasın açılması, İcra İflas Kanunu'nun 193'üncü maddesine göre iflas, haciz, rehin, paraya çevrilme ve teminat gösterilmesine ilişkin takipleri durdurmaktadır. İflas kararının kesinleşmesi ile takipler düşmektedir. Alacaklıların bu durumda borçluyu dava etmeleri veya icra yoluyla takibe gitmeleri yasal olarak mümkün bulunmadığından, yapabilecekleri iflas masasına kaydolmaktır.

⁸ Mehmet Ali ÖZYER; "Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması", Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2.Baskı, s.609

⁹ <http://www.vergidegundem.com/files/makale.doc>

¹⁰ Zeliha GÜNDOĞDU; "Şüpheli Alacaklara Karşılık Ayrılması", Vergi Raporu Dergisi, Sayı:87, Aralık 2006, s.32-37

Vergi Usul Kanunu'nun yukarıdaki bölümlerde açıkladığımız 323. maddesinde bir ayırım yapılmaksızın dava ve icra safhasında bulunan alacaklar için karşılık ayrılabilmesi hüküm altına alınmıştır. Mükelleflerin alacaklısı oldukları müşterilerin iflası halinde, alacaklarını iflas masasına kaydettirmeleri koşuluyla, bu alacakları için karşılık ayırmaları mümkün bulunmaktadır. Ancak, bu durumda da karşılığın, alacağın iflas masasına kaydının yapıldığı dönemde ayrılması gerekmektedir.¹¹

2.2.12- Konkordato Halinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması:

Konkordato, borçlunun alacaklılarının en az üçte iki çoğunluğuyla yaptığı ve onu kabul etmeyen diğer alacaklıları da bağlayan, alacaklıların alacağın belli bir yüzdesinden vazgeçtiklerini belirleyen bir anlaşmadır. Alacaklıların kendi isteğiyle tahsilinden vazgeçtiği alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz. Bu durumda tahsili şüpheli olan bir alacak değil, tahsilinden vazgeçilen bir alacak söz konusudur ki "vazgeçilen alacaklar" için de şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz.

2.2.13- Mevduat ve Repoda Karşılık Ayrılması:

İşletmelere ait olup repoya yatırılan ya da mevduat olarak değerlendirilen bedellerin tahsilinde güçlük bulunması durumunda karşılık ayrılması söz konusu olamayacaktır. Bakanlar Kurulu Kararıyla bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılan bankalarda bulunan mevduat ve repo amacıyla yatırılan para için, önceden hasılat yazılmamış olması nedeniyle karşılık ayrılması ve zarar yazılması mümkün değildir.

2.2.14- Hatır Senetleri ve Çekleri:

Gerçek bir alış verişe dayanmayan ve amacı işletmelerin finansman ihtiyacını karşılamak olan hatır senedi ve çekleri, işletmenin faaliyeti sonucu doğmamaktadır. Her ne kadar işletmenin muhasebe kayıtlarında görünseler de, bunlar işletmenin ticari ve zirai kazancının elde edilmesi için yapılan bir mal satışı veya hizmet ifası sonucu doğmamışlardır. Bu sebepten dolayı da bu tür alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz. Nitekim bu konuda Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu kararı da "Hatır bonoları için karşılık ayrılamayacağı" yönündedir.

2.3- Karşılığın Ayrılacağı Dönem

Madde metninde karşılık ayırma işlemine ilişkin "...ayrılabilir..." ifadesi kullanılmıştır. Dolayısıyla, karşılık ayırma mükellefin inisiyatifindedir. Ancak, karşılığın ayrılacağı döneme ilişkin bir belirleme yapılmamıştır. Belirtilen ihtiyariliğin karşılığın ayrılacağı dönemi kapsayıp kapsamadığında ise netlik yoktur. Bu konu ile ilgili olarak, iki farklı görüş bulunmaktadır:

İlk görüşe göre, karşılık alacağın şüpheli hale geldiği dönemde ayrılmalıdır. Buna göre karşılık ayırma dolayısıyla yıl kazancından düşme tarihinin mükellefin ihtiyarına bırakılmasının; onları en çok kar sağladıkları yılda karşılık ayırma yoluyla itecektir.

İkinci görüşe göre ise, karşılık ayırmada esas olan alacağın her bir değerlendirme günü itibarıyla tahsil edilebilir olup olmadığıdır; karşılık ayırma tümüyle mükellefin inisiyatifindeyse, mükellefler değerlendirme günü itibarıyla şüpheli durumda olan bir alacak için karşılık ayırabilmelidir. Çünkü, madde metninde karşılığın şüpheli hale geldiği

¹¹ <http://www.vergidegundem.com/files/makale.doc>

dönemde ayrılacağına dair bağlayıcı bir hüküm bulunmamaktadır.¹²

Zamanında ayrılmayan bir karşılığın daha sonraki dönemlerde ayrılması söz konusu olmaz. Danıştay'ın konuyla ilgili vermiş olduğu kararlar da genellikle şüpheli alacak karşılığının, alacağın şüpheli hale geldiği yıl ayrılması yönündedir. Buna göre, karşılık ayrılacak dönemin mükelleflerin tercihine bırakılması halinde mükellefler en çok kar sağladıkları yılda karşılık ayırmayı tercih edebilirler ki böyle bir durum kanunun amacına ters düşer.

Bu durumda, vadesinde ödenmeyen alacaklar kanuni yollara hangi dönemde başvurulmuşsa alacak o dönemde şüpheli hale geleceğinden, karşılık da söz konusu dönemde ayrılacaktır. Alacağın vadesi ile kanuni yollara başvurulması farklı dönemlere rastlarsa, karşılık vadenin olduğu yılda değil, gerekli kanuni şartın sağlandığı yılda ayrılacaktır. Bir başka ifadeyle, alacağın vadesi geldiği halde tahsil edilememiş olması karşılık ayırmak için yeterli değildir.

Şüpheli alacaklara karşılık ayırabilmek için şüpheli hale gelen alacağın değerlendirme gününde bu nitelikte olması gerekir. Karşılık, şüpheli alacağın değerlendirme günündeki tasarruf değerine göre ayrılmalıdır. Tasarruf değeri, Vergi Usul Kanunu'nun 264. maddesinde, bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değer olarak tanımlanmıştır. Buna göre alacağın kayıtlı değeri ile tasarruf değeri arasındaki fark kadar karşılık ayrılması gerekmektedir.¹³

2.4- Şüpheli Ticari Alacak Uygulamasının Muhasebeleştirilmesi

Şüpheli alacak haline gelen bir alacak için

aşağıda verilen sırada ve şekilde karşılık ayrılır ve gider hesaplarına intikal ettirilir.

a) Alacak şüpheli hale geldiğinde (Yıl içindeki herhangi bir tarih);

-----01.04.2009-----

128-Şüpheli Ticari Alacaklar XXX

101/120/121 (Hesaplar) XXX

b) Değerleme gününde karşılık ayrılması (Değerleme günü hesap döneminin son günüdür.)

-----31.12.2009-----

654-Karşılık Giderleri XXX

129- Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı XXX

c) Önceki dönemlerde ayrılan karşılık için sonraki hesap dönemlerinde yapılan tahsilat;

-----10.08.2010-----

100/101/102.. (vb.hesaplar) XXX

644- Konusu Kalmayan Karşılıklar XXX

d) Şüpheli ticari alacak için yapılan tahsilat sonrasında alacağın kayıtlardan silinmesi;

-----10.08.2010-----

129- Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı XXX

128-Şüpheli Ticari Alacaklar XXX

3- DEĞERSİZ ALACAKLAR

3.1- Vergi Usul Kanunu'nda Değersiz Alacaklar

Değersiz alacak uygulaması, ticari ve zirai kazançlarda gelirin elde edilmesinde tahakkuk esasının benimsenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Tahakkuk esasından dolayı işletmenin aktifine bir fon olarak girmediği halde gelir kaydetti-

¹² Emre KARTALOĞLU ve Umut MENGÜVERDİ; "Vergi Usul Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Şüpheli Alacak Karşılığı Ayırma Uygulaması ve Öellik Arz Eden Hususlar" Vergi Sorunları Dergisi, Aralık 2005,s.67

¹³ Nuri ERANIL; Vergi Raporu Dergisi, "Şüpheli Alacaklar", Sayı:99, Aralık 2007,s.45-51

len alacaklar daha sonra tahsil olanağının kalması nedeniyle gider yazılmak suretiyle, yazılan gelir telafi edilmiş olacaktır.¹⁴

Vergi Usul Kanunu'nun Değersiz Alacaklar başlıklı 322. maddesi, şu hükümleri taşımaktadır;

“Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline imkân kalmayan alacaklar değersiz olacaktır.

Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilir.

İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilir.”

3.2- Değersiz Alacak Uygulamasının Şartları

Vergi Usul Kanunu'nun 322. maddesinde tanımlanan şekilde mükellefler açısından bir alacağın değersiz alacak olarak kabul edilmesi ve kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınabilmesi için aşağıdaki şartların varlığı gerekmektedir:

- Alacak, ticari işle veya işletmeyle ilgili olup, iş ile ilgili faaliyetlerden dolayı ortaya çıkmış olmalıdır. Değersiz alacak olarak dikkate alınıp gider yazılabilmesi için söz konusu alacağın işletmenin faaliyet konusuyla ilgili işlemleri sonucunda doğması gerekmektedir. İşletme sahibinin ya da ortaklarının kişisel ilişki ve işlemlerinden doğan ve işle ilgili olmayan alacakların değersiz alacak olarak kurum kazancının tespitinde gider kabul edilmesi mümkün değildir.

- Değersiz alacak yasal defter kayıtlarına alınmış olmalıdır. Ticari ve zirai kazançta tahakkuk esası geçerli olup, satış hasılatlarının tamamı, tahsil edilmiş olsun ya da olmasın mükellef-

ler tarafından gelir olarak kaydedilir. Bedeli tahsil edilemeyen alacaklardan tahsili imkânsız hale gelenlerin belli koşullar altında değersiz alacak olarak gider kaydedilmesi mümkündür.

- Alacak, bilanço veya işletme hesabı esasına göre defter tutan ticari veya zirai kazançla işgal eden işletmelere ait olmalıdır. Değersiz alacaklar bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerce, anılan alacağın değersiz hale geldiği yıl mukayyet değeri ile gider yazılabilmekte iken işletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin işletme defterlerinin gider kısmına yazılmak suretiyle dönem kazancının tespitinde dikkate alınabilmektedir.

- Alacağın gerçek bir faaliyete dayanması gerekir. Ticari ilişkiler çerçevesinde kredi ihtiyacının temini için üçüncü şahıslardan temin edilen ve gerçek bir borç ilişkisine dayanmayan senetlere (hatır senedi) dayanarak gider yazılması mümkün bulunmamaktadır.

- Alacağın tahsili, kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre imkânsız hale gelmelidir. Vergi Usul Kanunu'nun 322'nci maddesinde kanaat verici vesika konusunda yeterli açıklama yapılmamış olmakla birlikte alacağın tahsil imkânının ortadan kalktığını ispat eden her türlü delil kanaat verici vesika olarak dikkate alınmalıdır. Kanaat verici vesikalara örnek olarak aşağıdaki belgeler sayılabilir:

- Konkordato anlaşma (alacaktan vazgeçildiğine ilişkin) belgeleri,
- Alacaktan vazgeçildiğini gösteren mahkeme tutanakları,
- Borçlunun varlık bırakmadan öldüğünü ve mirasçılarının mirası reddettiğini gösteren resmi belgeler,

¹⁴ Şerafettin KARAKIŞ;“Değersiz ve Vazgeçilen Alacaklar”,Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:280, Aralık 2004,s.101

- Borçlunun kesin olarak yurt dışına kaçtığını ve haczi kabil malı olmadığını gösteren belgeler,
- Borçlunun gaipliğine ilişkin mahkeme kararı ve buna bağlı olarak herhangi bir mal varlığının bulunmadığına dair resmi belgeler,
- Borçlunun adresinin saptanamaması nedeniyle icra takibat dosyasının işlemde kaldırıldığına dair icra memurluğu yazısı,
- İflas kararı,
- Sulh anlaşması ile alacaktan vazgeçildiğini gösteren belgeler.

Özel hukukta sulh anlaşması adı verilen bu son durum herhangi bir şekil şartına bağlanmamıştır. Ancak söz konusu işlemde muvazaa olmadığını, işlemin ticari gereklerle yapıldığının tevsik edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla sulh protokolü yapılırken aşağıdaki prosedürlere uyulması ve belgelerin temin edilmesi yerinde olacaktır:

- Sulh işleminin yazılı olarak yapılması,
- Sulh anlaşmasının noter huzurunda düzenlenmesi veya notere tasdik ettirilmesi,
- Yönetim Kurulu'nun konu ile ilgili karar almış olması,
- Söz konusu işlemin yapıldığı şirket ile dolaylı ya da dolaysız şirket ilişkisi bulunmadığını kanıtlayıcı belgeler,
- Ticari olarak şirketin bu işlemde zarar etmediğini kanıtlayıcı belgeler (üçüncü kişiye satış faturası, maliyet ile leasing müşterisi ve üçüncü kişiye satış bedeli toplamının karşılaştırılması vb.)¹⁵

3.3- Değersiz Alacağın Zarar Yazılacağı Dönem

Değersiz hale gelen bir alacak nedeniyle olu-

şan zarar, alacağın değersiz hale geldiği yılda zarar hesabına geçirilerek yok edilmelidir. Vergi Usul Kanunu'nun 322. maddesinde yer alan "Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilirler." hükmü de alacağın değersiz hale geldiği yıl gider yazılması gerektiğini belirtmektedir. İlgili olduğu yılda gider olarak dikkate alınmayan alacak sonraki yıllarda dikkate alınmaz ve kurum kazancının tespitinde ilave olarak dikkate alınır.¹⁶

Diğer taraftan tahsil imkânının kalmadığına ilişkin prosedürün başlatılmasının (yargıya başvurma gibi) veya hesap dönemi kapandıktan sonra ancak beyanname verme süresi geçmeden tahsil imkanının kalmadığının anlaşıldığı durumlarda da gider kaydı olayın kesinleştiği hesap döneminde yapılabilir. İdarenin verdiği kararlar da bu yargıyı doğrular nitelikte olup Danıştay Dördüncü Dairesinin 11.10.1991 tarih ve 1991/3078 nolu kararı bu hususa örnek teşkil etmektedir:

"Zayıf bir ihtimal de olsa önceden değersiz hale geldikleri için gider yazılan alacakların ileride tahsil edilmeleri halinde, tahsil edildikleri dönemin karına eklenmeleri gerekmektedir."

3.4- Değersiz Alacak Uygulamasında Özellikli Durumlar

3.4.1- Hatır Senetleri:

Ülkemizde kredi kullanan ticari ve sınaî kurumların çoğu, hatır senedi karşılığı kredi temin ettikleri ve gerçek ticari ilişkiye dayanmayan bu senetlerin giderlerini kayıtlarına intikal ettirdikleri ve finansman kuruluşlarının bu senetleri kabul-

¹⁵ Tuğba ŞAHİN; "Dönem Sonu İşlemleri: Vergi Hukukunda Değersiz Alacak ve Vazgeçilen Alacak Kavramları", www.vergidegundem.com/files/makale2_subat05.doc

¹⁶ Tuğba ŞAHİN; a.g.m.

lendikleri gözlenmektedir. Hatır senedi kısa tanımlama ile piyasada itibarı ve ödeme gücü bulunan herhangi bir kişinin veya kurumun, kredi kullanma ihtiyacında ve isteminde bulunan bir kişiye veya tüzel kişiye herhangi bir ticari ilişkiye dayanmadan verilen borç senedir. Hatır senedi borçlusu, gerçekte vermiş olduğu senedi ödemecektir. Dolayısıyla ticari işlem dışı nedenlerle düzenlenen senetlerin ödenmemesinden dolayı alacağın tahsil edilememesi halinde, bu tür alacağın değersiz alacak olarak kabul edilerek sonuç hesaplarına intikal ettirilmesi mümkün değildir.

3.4.2- Doğal Felaketlerde Değersiz Alacaklar:

4503 Sayılı Kanun'un 10. maddesiyle Vergi Usul Kanunu'na eklenen geçici 24. madde eklenmiş olup, deprem felaketine maruz kalan yörelerde gelir veya kurumlar vergisi mükellefiyet kaydı bulunan kişilerden alacağı bulunan mükelleflerin 322 ve 324. madde hükümlerinin uygulanmasında bu madde hükmünü dikkate alacakları belirtilmiştir. Söz konusu madde hükmüne göre; Karşılık ayrılmak veya zarar yazılmak istenen alacak;

- Alacağın bulunduğu yerdeki deprem tarihinden önce doğmuş olmalıdır.
- Varlığı Vergi Usul Kanunu'nda sayılan belgeler ile tevsik edilmelidir.

Borçlunun mal varlığının en az üçte birini kaybettiğine ilişkin olarak açılmış tespit davası üzerine verilen karar, alacağın dava veya icra safhasına geldiğini gösterir ve bu nevi alacaklar için pasifte karşılık ayrılabilir.

Alacaklı ve borçlunun her türlü muvazaadan arınmış olarak sulh olmaları ve bu konuda düzenleyecekleri bir belgeyi karşılıklı olarak imzalamaları halinde bu belge kanaat verici belge sa-

yılır ve belgeye konu alacak değersiz alacak ad-dolunur.

3.4.3- Vade Konkordatosu:

Bazı durumlarda, borçluya belli bir vade tanınması halinde, borçlu borçlarını ödeyebilecek duruma gelebilir. Bu halde borçlu ile alacaklılar arasında yapılan bir konkordatoyla, borçluya vade tanınır. Bu şekilde yapılan konkordato, "vade konkordatosu"dur. Bu konkordatoda alacaklıların vazgeçtiği herhangi bir alacak kısmı yoktur. Alacaklılar, alacaklarının tamamını ileriki bir tarihte (kendilerinin borçluya tanıdıkları vadede) tahsil edeceklerdir. Bu nedenle, alacaklılar tarafından gerek alacaklarına ilişkin karşılık ayrılması, gerekse alacakların doğrudan zarar yazılması mümkün değildir. Alacağın belli bir tarihte (vadede) tahsil edilecek normal bir alaktan farkı yoktur.¹⁷

3.4.4- Aciz Vesikaları:

Aciz vesikası borçlunun ödeme gücünün bulunmadığını gösteren bir belgedir. Borçlunun ileride ödeme gücü olursa alacak tahsil edilecektir. Aciz vesikasına bağlanan alacaklar için zamanaşımı da söz konusu değildir. Bu sebeplerle aciz vesikasına bağlanan alacaklar için kesin olarak tahsil edilmeyecek yorumu yapılması mümkün bulunmamaktadır. Maliye'nin görüşü bu yönde olmakla birlikte verdiği çeşitli özelgelerde alacakların aciz vesikasına bağlanarak değersiz alacak olarak kabulüne ve zarar yazılmasına olanak bulunmadığı ifade edilmektedir. Bu noktada Maliye ile Danıştay'ın görüşleri arasında farklılık vardır. Danıştay Dördüncü Daire'nin almış olduğu çeşitli kararlar aciz vesikasına bağlanan alacakların değersiz alacak olarak kabul edilebileceği yönündedir.

¹⁷ Şerafettin KARAKIŞ;a.g.m.,s.104

3.5- Değersiz Alacak Uygulamasının**Muhasebeleştirilmesi:**

a) Vergi kanunlarına göre değersiz alacak haline geldiği tespit edilen alacak tutarı için;

-----/-----

659-Diğer Olağan Gider ve Zararlar XXX
120/121/127... (Hesaplar) XXX

b) Değersiz hale gelip daha önce gider yazılan alacağın daha sonra tahsil edilmesi halinde ise;

-----/-----

100/101/102...(vb.hesaplar) XXX
671-Önceki Dönem Gelir ve Karları XXX

kayı yapılr.

4- VAZGEÇİLEN ALACAKLAR**4.1- Vergi Usul Kanunu'nda Vazgeçilen****Alacaklar**

Alacaklısı tarafından değersiz alacak niteliğine sahip olan alacaklar borçlu için de vazgeçilen alacak niteliğinde olacaktır. Vergi Usul Kanunu'nun Vazgeçilen Alacaklar başlıklı 324. maddesi, şu hükümleri taşımaktadır;

"Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınır. Bu hesabın muh-teviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararla itfa edilmediği takdirde kar hesabına naklolunur."

4.2- Vazgeçilen Alacaklara İlişkin Genel**Esaslar**

324. madde hükmüne göre bir alacağın vazgeçilen alacak olarak değerlendirilmesi için konkordato veya sulh yoluyla alacağın tahsilinden

vazgeçilmiş olması gerekmektedir. Konkordato, ödeme güçlüğü içinde bulunan borçlunun alacaklılar ile yargı önünde anlaşmak suretiyle borcun anlaşılan kısmının ödenmesinden kurtulduğu bir sistemdir. Konkordato anlaşmasının geçerli olabilmesi için alacaklıların üçte ikisine isabet eden kısım tarafından imzalanmış olması gerekmektedir. Sulh yoluyla vazgeçilen alacaklarda ise, bir şekil şartı bulunmamakla birlikte olayın incelenmesi neticesinde söz konusu vesikaya itibar edilebilmesi ve ispat aracı olarak kullanılabilmesi şartı aranmaktadır.

Konkordato veya sulh yoluyla vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterinde açılan özel bir karşılık hesabına alınır. Karşılık hesabında tutulmasındaki amaç; içinde bulunduğu mali zorluklar sebebiyle borcunu ödeyemeyen mükelleflerin vazgeçilen alacak tutarı üzerinden hesaplanacak verginin aynı dönemde ödenmesi sebebiyle zor durumda kalmalarını önlemektir. Bu hesaba alınan alacak üç yıl içinde zararla kapatılmadığı takdirde dördüncü yıl kara aktarılır. Normal bekleme süresi üç yıl olmakla beraber daha önce işin bırakılması, ölüm ve kurumlarda tasfiye halinde kara aktarılır. Geçmiş yıl zararları kaynağı ne olursa olsun, bekleme süresi için vazgeçilen alacaktan mahsup edilemez.¹⁸

Örneğin "şirketten alacaklı olanların alacağından feragat ettiğine dair alacaklı ve borçlu şirket tarafından karşılıklı imzalanacak mutabakat protokol ve ibraname noter tarafından onaylanması halinde, anılan belge alacaklı açısından kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkânı kalmayan değersiz alacak haline gelecektir. Borçlu şirket açısından ise bu belgeye göre feragat edilen tutar, vazgeçilen alacak olarak kabul edilecektir."¹⁹

¹⁸ Bünyamin ÖZTÜRK; Dönemsonu Envanter ve Değerleme İşlemleri, Mali Pusula Dergi Eki, Aralık 2005, s.17

¹⁹ Şükrü KIZILOĞLU; "Danıştay Kararları ve Özelgeler", Yaklaşım Yayınları, Ankara 2005, cilt 7, s.1150

Maliye Bakanlığı'nın konuya ilişkin görüşüne göre vazgeçilen alacaklarda mevcut bir protokol kabul edilebilir bir belgedir. Bu bağlamda alacaklı olanların alacağından feragat ettiğine dair alacaklı ve borçlu tarafından karşılıklı imzalanacak mutabakat, protokol ve ibranamenin noter tarafından onaylanması halinde, anılan belge alacaklı açısından kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkân kalmayan değersiz alacağın varlığı kanıtlanmış olacaktır.²⁰

Danıştay 4. Dairesinin aldığı bir karara göre icra takibine bağlı ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren bir yıl içinde haciz talep edilmeyecek icra yolundan düşen alacağın gelirler arasına alınması gerekir. Ancak alacağın henüz tahsil edilmemiş ve şüpheli alacak niteliği devam ediyorsa bunu ispat yükümlülüğü mükellefe düşmektedir.²¹

4.3- Sulh Yoluyla Vazgeçilen Alacağın Belgelendirilmesi

Konkordato halini belgelemekte bir güçlük bulunmamakla birlikte sulh yoluyla vazgeçilen alacaklar için hukuki bir prosedüre gerek veya anlaşmanın şekle tabi olup olmadığı konusunda Kanun'da bir açıklık yoktur. Bu tür durumlarda vergi otoritelerini tatmin edici bir açıklama yeterli olacaktır. Mesela ekonomik konjonktüre bağlı olarak alacaklı ve borçlu cari hesaba yürüttükleri faizin fahiş olduklarına karşılıklı olarak karar vermişlerse fahiş kısmı kaldırılabilir. 1994 ve 2001 yıllarında yaşanan döviz krizlerinde olduğu gibi alacağın döviz cinsinden belirlenmesi ve dövizlerde meydana gelen anormal yükselme nedeniyle, anormal yükselen kısmın ödenmeyeceği konusunda borçlu ve alacaklının karşılıklı anlaş-

maları halinde vazgeçilen alacağa ilişkin hükümler uygulanabilir.

Ancak 4503 sayılı Kanunla Vergi Usul Kanunu'na eklenen geçici 24. maddeye ilişkin olarak yayımlanan 284 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile sulh anlaşmasının notere tasdik ettirilmesi veya noter huzurunda düzenlenmesi zorunluluğu getirilmiştir.²²

4.4- Vazgeçilen Alacak Uygulamasının Muhasebeleştirilmesi

a) Alacaklısı yönünden değersiz olan alacaklar için aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

-----/-----
659-Diğer Olağan Gider ve Zararlar XXX
120/121/127... (Hesaplar) XXX

b) Borçlusunu yönünden vazgeçilen alacak kayıtları aşağıdaki olacaktır.

Borcun ortadan kalktığı tarihte yapılacak muhasebe kaydı.

-----/-----
320/321/329....(Hesaplar) XXX
549-Özel Fonlar XXX

c) Üç yıl boyunca zarar çıkması halinde zarar tutarına kadar mahsup edilecektir. Üç yıl içindeki yapılacak zarar mahsuplarında veya üçüncü yılda kalan tutar olması durumunda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki olacaktır.

-----/-----
549-Özel Fonlar XXX
671-Önceki Dönem Gelir ve Karları XXX

²⁰ http://www.mevzuatbankasi.com/portal/konuk_yazarlar/mevzuat.asp?id=501&kategori=89

²¹ Ahmet KIZIL; "Dönem Sonu İşlemleri Muhasebesi", İstanbul, 1996, s.69

²² Bünyamin ÖZTÜRK; a.g.e., s.142

5- SONUÇ

Bu çalışmamızda Vergi Usul Kanunu'nun 322., 323. ve 324. maddelerinde bahsedilen "değersiz alacaklar, şüpheli alacaklar ve vazgeçilen alacaklar" ın esas itibariyle kavramsal tanımlamaları, özellikleri, şartları, tartışılan özellikli durumları ve dönem sonu işlemleri yapılırken nasıl muhasebeleştirileceği anlatılmıştır.

Ayrıca şüpheli ticari alacak karşılığı uygulaması ile ilgili eskiden beri devam eden görüş ayrılıkları mevcuttur. Hem idare hem de yargı bu konular üzerinde bir görüş birliğine varamamışlardır. Yazımızda bu görüş ayrılıkları üzerinde durulmuştur.

İşletmelerin bir yıllık kar veya zararı ve bunun üzerinden ödenmesi gereken vergiler dönem sonunda yapılacak işlemlerle belirleneceğinden mükelleflerin ve meslek mensuplarının dönem sonu yapılacak olan envanter ve değerlendirme işlemlerine ayrı bir önem vermeleri gerektiğinden bahsedilmiştir.

KAYNAKÇA

- BİYAN, Özgür; "Vergisel Açından Ticari Alacaklar ve Dönem Sonu İşlemleri", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı:61, Ocak 2009
- ERANIL, Nuri; Vergi Raporu Dergisi, "Şüpheli Alacaklar", Sayı:99, Aralık 2007,
- GÜNDOĞDU, Zeliha; Vergi Raporu Dergisi, "Şüpheli Alacaklara Karşılık Ayırması", Sayı:87, Aralık 2006,
- KARAKIŞ, Şerafettin; "Değersiz ve Vazgeçilen Alacaklar", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:280, Aralık 2004,
- KARTALOĞLU, Emre ve MENGÜVERDİ, Umut; "Vergi Usul Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Şüpheli Alacak Karşılığı Ayırma Uygulaması ve Öellik Arz Eden Hususlar" Vergi Sorunları Dergisi, Aralık 2005,

- KIRATLI, Aydın; "Şüpheli Alacak Karşılığı ile Değersiz Alacak Uygulaması ve Özellik Arz Eden Husular", Yaklaşım Dergisi, Sayı:168, Aralık 2006,
- KIZIL, Ahmet; "Dönem Sonu İşlemleri Muhasebesi", İstanbul, 1996,
- KIZILOĞLU, Şükrü; "Danıştay Kararları ve Özellikler", Yaklaşım Yayınları, Ankara 2005, cilt 7,
- ÖZTÜRK, Bünyamin; Dönemsonu Envanter ve Değerleme İşlemleri, Mali Pusula Dergi Eki, Aralık 2005,
- ÖZTÜRK, Bünyamin; "Dönemsonu Envanter ve Değerleme İşlemleri", Maliye ve Hukuk Yayınları, Kasım 2006, Mehmet Ali ÖZYER; "Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması", Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2.Baskı,
- ŞAHİN, Tuğba; "Dönem Sonu İşlemleri: Vergi Hukukunda Değersiz Alacak ve Vazgeçilen Alacak Kavramları", www.vergidegundem.com/files/makale2_subat05.doc
- Vergi Usul Kanunu, Oluş Yayıncılık, 2007
- <http://www.vergidegundem.com/files/makale.doc>
- <http://hurarşiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx>
- <http://www.vergidegundem.com/files/makale.doc>
- <http://www.vergidegundem.com/files/makale.doc>
- http://www.mevzuatbankasi.com/portal/konuk_yazarlar/mevzuat.asp?id=501&kategori=89